

DOI: 10.31648/kpp.11041

Magdalena Pankowska*

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0009-0006-0458-6178

magdalenapan@wp.pl

Istota i geneza okien życia – wybrane aspekty dotyczące ich roli i funkcjonowania

Wstęp

„Współczesne zainteresowanie krzywdzeniem dzieci nie jest efektem jakiegoś epidemicznego wzrostu zakresu lub charakteru zjawiska. Jest raczej rezultatem szerokiego ruchu społecznego oraz historyczno-moralnej transformacji”¹. Słowa te przytacza Dawid Finkelhor – autor wielu publikacji dotyczących wykorzystywania dzieci. W polskim społeczeństwie tematyka dotycząca krzywdzenia dzieci jest mało popularna i traktowana nadal w sposób marginalny. Częściej podejmowanym problemem stało się prawo do aborcji, a nie prawo do życia dziecka. W niniejszym artykule autorka przedstawia istotę i genezę okien życia – miejsc przeznaczonych do ratowania życia dzieci, stanowiących anonimowy, bezpieczny i humanitarny punkt dający szansę na życie niemowlętom w przypadku braku możliwości zaopiekowania się nimi przez matkę². Nie ma określonego wieku dziecka, które może zostać pozostawione w takim oknie; sugeruje się jednak, że są one przeznaczone dla noworodków i niemowląt. Ponieważ okna życia nie są uregulowane prawnie, w tej pracy autorka przedstawia ich istotę i funkcjonowanie jako zbiór działań podejmowanych przez osoby, które chcą ratować życie dziecka.

Nie ma na świecie większego prawa niż prawo do życia. Na gruncie prawa polskiego art. 38 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zapewnia prawną ochronę każdego życia³. Prawo to jest zapisane w aktach prawa międzynarodowego i europejskiego,

*Autorka zajmuje się tematyką związaną z oknami życia. Założyła Stowarzyszenie im. św. Józefa w Lubawie, gdzie znajduje się okno życia.

¹D. Finkelhor, *Intoduction*, [w:] J.E.B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C.T. Hendrix, C. Jenny, T.A. Reid (red.), *The APSAC handbook on child maltreatment*, second edition, London–New Delhi 2002.

²*Okna życia*, <https://caritas.pl/projekty/okna-zycia/> (data dostępu: 11.01.2024).

³Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr. 78, poz. 483 ze zm.).

tj. Powszechnej deklaracji praw człowieka, Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych, Deklaracji podstawowych praw i wolności oraz w Europejskiej konwencji o ochronie prawa człowieka i podstawowych wolności. Obecnie istnienie małego człowieka często ma niestety wymiar marginalny, a rodzina jest stawiana na dalszym planie. Dzieci od dawna traktowane były przedmiotowo. Historia pozostawianych dzieci sięga średniowiecza. Najczęściej były to dzieci chore lub z wielodzietnych rodzin. W średniowieczu kobieta, która urodziła niechciane dziecko, miała prawo wyboru: wychować je, ale z piętnem hańby lub zostawić je na progu kościoła, licząc na to, że je ktoś odnajdzie, zanim dziecko umrze, albo porzucić je z nadzieją, że je ktoś przygarnie⁴. W Polsce to zakony podejmowały próby ratowania dzieci. Bartłomiej Groicki upominał: „Gdzieby która dziecię swe porzuciła, chcąc się go zaprzeć ani o nim nie wiedzieć, a dziecię to po tym było nalezione i wychowano, a na nie jednak za czasem okazało się to i byłaby dowodnie w tym uznana, ma według rady ludzi w prawie biegłych, ale nie na gardle być karana. A jeśliż dziecię to porzucone, pierwiej niżyliby się o nim dowiedziano, umarło za przyczyną jej porzucenia i odbierzenia, według uznania ludzi w prawie biegłych musi być na zdrowiu albo też i na gardle karana”⁵. Czasy zaborów dla polskich dzieci również nie były łatwe. Maria Konopnicka w wierszu *We Wrześni* wskazywała na trudy naszych pociech poprzez słowa: „Prusak męczy polskie dziatki”. W czasie II wojny światowej dzieci stały się ofiarami obozów koncentracyjnych, gdzie, tak jak dorośli, były rozstrzeliwane, bite i poniżane. Szacuje się, że do Auschwitz deportowanych zostało co najmniej 232 tys. dzieci i młodocianych. Ogółem w obozie zarejestrowano ok. 23 tys. dzieci i młodocianych, pozostałe spłonęły w krematoriach. W styczniu 1945 r. na terenie Auschwitz oswobodzono nieco ponad 700 dzieci i młodocianych⁶. Czasy komunistyczne stanowiły kolejny przykład okresu naznaczonego tragizmem dzieci, których matki rodziły osadzone w więzieniach⁷. Wydaje się, że obecnie priorytetem stało się bardziej dążenie do przerywania ciąży czy też stosowanie tabletek „dzień po” dla dzieci od 15 roku życia, aniżeli ochrona praw dziecka⁸. Aleksander Lewin, przewodniczący Komitetu Korczakowskiego, stwierdził, że „mimo wielu deklaracji o podmiotowości, dzieci ciągle są traktowane przede wszystkim jako przedmiot opieki, jako konsumenci, którym trzeba dostarczać wszelkiego rodzaju dóbr (materialnych i duchowych). Nawet deklaracja praw dziecka ONZ z roku 1959 – przy całym niewątpliwym znaczeniu – ma charakter jednostronny, protekcyjnistyczny, ujmuje zagadnienie praw dzieci wyłącznie w kategoriach opieki, jaką dorośli powinni zapewnić dzieciom. Okazuje się – i jest to zjawisko nieco paradoksalne – że rozwój form opieki oznacza najczęściej jeszcze większe uzależnienie dziecka i ograniczenie jego praw”⁹.

⁴ M. Procter, *Średniowieczne okno życia*, <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2022/03/30/sredniowieczne-okno-zycia/> (data dostępu: 23.01.2024).

⁵ Cyt. za: B. Groicki, [w:] D. Żołądź-Strzelczyk, *Dziecko w dawnej Polsce*, Poznań 2006, s. 264.

⁶ *Los dzieci w Auschwitz*, <https://www.auschwitz.org/los-dzieci-w-auschwitz/> (data dostępu: 9.05.2024).

⁷ A. Fijałkowska, *Pakt z diabłem, czyli rzecz o „Operacji Kondor”*, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=810436> (data dostępu: 4.05.2024).

⁸ K. Nocuń, *Tabletka „dzień po” w aptece. Ani usługa, ani świadczenie*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/tabletki-dzien-po-zasady-od-1-maja,526732.html> (data dostępu: 4.05.2024).

⁹ J. Niewęglowski, *Antypedagogika wobec pedagogiki*, „Seminare – Poszukiwania Naukowe” 1995, t. 11, s. 138.

Definicja dziecka w kontekście okien życia

W Polsce określenie definicji dziecka znaleźć można w art. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka¹⁰, w której mówi się, że jest to „każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności”. Tę kwestię określa również prawo międzynarodowe. W przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 r. Konwencji o prawach dziecka¹¹ w art. 1. zawarta jest definicja dziecka – „każda istota ludzka w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność”. Jest to dokument ratyfikowany przez Polskę oraz 195 państw świata, w którym zostały spisane prawa dziecka. Idea polskich okien życia nie wskazuje przedziału wiekowego dzieci kwalifikujących się do pozostawienia małej istoty w takim miejscu. Najstarszym dzieckiem pozostawionym w częstochowskim oknie życia w 2021 r. była dziewczynka, która miała dwa i pół roku. Według ustaleń autorki w Polsce kilkakrotnie miały miejsce przypadki pozostawionych dzieci w wieku ok. 2 lat. W większości są to kilkudniowe noworodki lub kilkumiesięczne niemowlęta¹². Rodziców tych dzieci nikt nie szukał, ale ważne, że dzieci żyją, a w przyszłości, być może, odnajdą swoich rodziców, a może rodzice odnajdą swoje dzieci. Jednak trzeba zdać sobie sprawę z życzeniowości tego stwierdzenia, ponieważ oddanie dziecka do okna życia jest z reguły anonimowe i wywołuje problem prawny, również w sferze prawa międzynarodowego. Zatem niezależnie od wieku dziecka te szczególne miejsca niosą pomoc w ratowaniu życia ludzkiego. Założeniem idei i funkcjonowania okien życia jest społeczna, psychologiczna, socjalna, ale także humanitarna kwestia związana z sytuacją życiową, w której znaleźli się rodzice czy też samotny rodzic, nieradzący sobie z nową sytuacją związaną z narodzinami dziecka. Rodzic, a z reguły jest nim matka, która nie może lub nie chce opiekować się dzieckiem, może go pozostawić w tym miejscu bez żadnych konsekwencji dla niej, ponieważ jest to miejsce anonimowe i bezpieczne.

Zjawisko porzucenia dziecka – aspekty psychologiczne i społeczne

Celem pełnego wyjaśnienia zjawiska porzucenia dzieci ważne jest poznanie jego podłoża i zasadniczych przyczyn. Narodziny dziecka zwykle kojarzą się z radością, mimo że fakt ten niesie ze sobą bardzo duże zmiany w życiu kobiety i jej rodziny (jeśli ją

¹⁰ Ustawa z dnia 6 stycznia 2004 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. z 2000 r., Nr 6, poz. 69).

¹¹ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526).

¹² W styczniu 2000 r. w Bydgoszczy zostawiono prawie dwuletnie dziecko. Na szyi chłopca wisiała kartka z imieniem i datą urodzin – zob. *Dwulatek w oknie życia w Bydgoszczy. Na szyi miał karteczkę...*, <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/bydgoszcz-prawie-dwuletni-chlopiec-pozostawiony-w-oknie-zycia/1hxbw5y/> (data dostępu: 16.12.2023). W 2016 r. we Wrocławiu w oknie siostr boromeuszek odnaleziono półtoraroczną dziewczynkę – zob. *Wrocław. Kilkumiesięczna dziewczynka w oknie życia*, <https://tvn24.pl/wroclaw/wroclaw-kilkumiesieczna-dziewczynka-w-oknie-zycia-siostry-nadaly-jej-imie-klaudia-5553710> (data dostępu: 16.12.2023). W 2017 r. w Olsztynie porzucono rodzeństwo – półtorarocznego chłopca i dwumiesięczną dziewczynkę – *Dwumiesięczna dziewczynka i półtoraroczny chłopiec znalezieni w oknie życia w Olsztynie*, <https://gazetaolsztynska.pl/olsztyn/471454,Dwumiesieczna-dziewczynka-i-poltoraroczny-chlopiec-znalezieni-w-oknie-zycia-w-Olsztynie.html/> (data dostępu: 15.12.2023).

ma). Niestety, nie zawsze tak jest. Zdarza się, że ciąża jest niechciana, a kobieta całkowicie nie jest do niej przygotowana, ani materialnie, ani emocjonalnie. Do tego może dochodzić samotność społeczna, wyalienowanie czy funkcjonowanie w przestrzeni patologicznej, w rodzinie dysfunkcyjnej czy pozostawanie w innych niezdrowych relacjach. To może stanowić poważne utrudnienie w wywiązaniu się ze społecznej roli rodzica/matki. Dodatkowo po okresie ciąży i po porodzie mogą pojawić się inne obciążających psychikę kobiety zmiany będące przeszkodą dla akceptacji nowej sytuacji, w której się znalazła; poczynając od tak oczywistych, jak zaburzenie rytmu dobowego funkcjonowania, przesunięcia w strukturze i hierarchii rodziny, poprzez nowe obowiązki polegające na konieczności łączenia spraw i ambicji zawodowych z domowymi, powiązanie ich z opieką nad dzieckiem, aż po (czasami drastyczne w skutkach) zmiany w fizjologii i w psychice.

Inną kwestią powiązaną z ideą okien życia jest dramat kobiety-matki zdecydowanej ukrywać ciążę, a czasami zmuszonej – w obliczu tego faktu – do rodzenia poza placówką medyczną, która naraża tym samym siebie i dziecko na niebezpieczeństwo poporodowych powikłań. Powodów, dla których to robi, może być wiele. Niektóre z nich mogą mieć podłoże psychiczne, np. depresja. Literatura na ten temat jest dość obszerna; na depresję cierpi ok. 322 mln osób na świecie oraz 20% wszystkich kobiet w okresie okołoporodowym¹³. To moment w życiu kobiety, w którym w jej organizmie i w psychice dochodzi do wielu zmian zarówno fizycznych, jak i psychicznych. W tym czasie kobieta potrzebuje dużo wsparcia ze strony partnera, bliskich, poczucia, że nie jest sama. Niekiedy zdarza się tak, że kobieta jest zmuszona borykać się z problemem wychowania dziecka, z zaspokojeniem potrzeb bytowych własnych i dziecka, a nieraz spotyka się ze złośliwością osób z jej otoczenia. W takich bytowo i egzystencjalnie trudnych warunkach może popaść w stan zwany depresją poporodową. Nieleczona depresja poporodowa wpływa negatywnie na więzi matki dzieckiem; w skrajnych przypadkach prowadzi do samobójstw¹⁴. Inną przyczyną problemów charakterystycznych dla tego czasu jest psychoza poporodowa, która trwa nawet 2 tygodnie. Charakteryzuje się lękiem, wahaniami nastroju oraz drażliwością. W takich przypadkach kobieta musi przebywać pod stałą opieką, gdyż może to wiązać się z ryzykiem utraty zdrowia, a nawet śmierci jej i dziecka¹⁵.

Przytoczone kwestie, które mogą dotyczyć kobiet w czasie ciąży i po porodzie, czasami skutkują podejmowaniem przez nie dramatycznych decyzji, zarówno w odniesieniu do nich samych, jak i dla dziecka. Mając świadomość istnienia tylko tych kilku przesłanek, okna życia jawią się jako alternatywa dla kobiet¹⁶ czujących przymus wybierania dla swych dzieci życia (choć w obcym dla niego środowisku). Patrząc na problem od tej strony, okno staje się jedynym, bezpiecznym i właściwym wyborem, mającym na względzie zapewnienie dziecku przyszłości. Pozostawienie dziecka

¹³M. Jarema, *Zaburzenia psychiczne w schorzeniach somatycznych, diagnozowanie i leczenie*, Warszawa 2021, s. 216.

¹⁴Ibidem, s. 222.

¹⁵Ibidem, s. 232.

¹⁶Bardziej właściwe byłoby mówienie o rodzicu, gdyż nie można wykluczyć, że przed takimi dylematami, a może nawet i działaniami, stoją również mężczyźni – ojcowie lub krewni dziecka.

w oknie życia daje taką szansę jednocześnie i jemu, i rodzicowi. To miejsce pozwala mieć nadzieję, że dziecko przeżyje i otrzyma to, czego rodzic nie jest w stanie mu zapewnić samodzielnie.

Okna życia – rys historyczny

W literaturze podaje się, że najstarsze okno życia powstało w 1198 r. w Rzymie przy Szpitalu Ducha Świętego¹⁷. Jak głosi legenda, papieża Innocentego III przez wiele nocy miało dręczyć senne widzenia. Śniło mu się, że rybacy, łowiąc ryby, zanurzali swoje sieci, ale zamiast ryb wyciągali martwe noworodki utopione przez zdesperowane matki¹⁸. Papież, będąc pod silnym przeżyciem snów, zbudował nad rzeką szpital, który miał trzy funkcje: ośrodka dla porzuconych dzieci, ośrodka dla samotnych ciężarnych matek oraz ośrodka dla osób starszych i niepełnosprawnych. Placówka ta istniała pod nazwą Ducha Świętego, którą prowadził wraz ze zgromadzeniami braci i sióstr błogosławiony Gwindon z Montpellier. Dziedzicząc majątek po zmarłych rodzicach, duchowny w 1175 r. utworzył pierwszy taki ośrodek w Montpellier¹⁹. Ośrodki te istniały w wielu miastach Europy i funkcjonowały przez ok. 300–400 następnych lat²⁰. Do końca XVI w. w Europie pojawiło się 1250 takich i podobnych temu miejsc. Początki powstania okien życia w Polsce datuje się na XII i XIII w.²¹ Dziś okna życia działają, poza Polską, także w Niemczech, w Czechach, we Włoszech, na Litwie, w Rosji, na Słowacji, w Szwajcarii i w Belgii. Dzięki nim ocalono setki dzieci.

Okna życia w Polsce

W 1220 r. biskup krakowski Iwo Odrowąż²² sprowadził z Francji do miejscowości Prądnik pod Krakowem Zakon Ducha Świętego²³. Duchacy i duchacki stworzyli ośrodki stanowiące tzw. domy opieki dla bezdomnych, starców, sierot oraz żłobki dla niechcianych niemowląt. Kobietom, które chciały zabić swoje dziecko, proponowano przejęcie niemowlaka na wychowanie. Inicjatywą do tworzenia tych ośrodków, podobnie jak we Włoszech, była działalność błogosławionego Gwidona z Montpellier²⁴. W tym samym roku w szpitalu z inicjatywy braci Zakonu Świętego Ducha w Prądniku Białym w diecezji krakowskiej przy klasztorze Kanoników Regularnych Świętego Ducha de Saxa

¹⁷ A. Żok, I. Rzymska, *Problem okien życia – analiza etyczno-prawna*, „Poznańskie Zeszyty Humanistyczne” 2015, nr 25, s. 20–26.

¹⁸ J. Opelacz, *Makabryczny sen Innocentego III, czyli skąd się wzięły okna życia*, <https://pl.aleteia.org/2018/05/11/makabryczny-sen-innocentego-iii-czyli-skad-sie-wziely-okna-zycia/> (data dostępu: 29.01.2024).

¹⁹ B. Krajewska, *Okna życia w systemie opieki nad dziećmi*, Warszawa 2015, s. 65.

²⁰ B. Łoziński, *Leksykon zakonów w Polsce. Informator o życiu konsekrowanym*, Warszawa 1998, s. 184–185.

²¹ J. Indulski, W. Kleczkowski, J. Lwowski, *Organizacja ochrony zdrowia*, Warszawa 1978, s. 21.

²² *Biskupi krakowscy: Iwo Odrowąż*, <https://diecezja.pl/biskupi-krakowscy/iwo-odrowaz-1218-1229/> (data dostępu: 11.01.2024).

²³ J. Glemp, *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1997, s. 579.

²⁴ B. Łoziński, op. cit.

powstało pierwsze okna życia w Polsce²⁵. W roku 1241 na Polskę najechali Tatarzy, którzy mordowali ludzi, plądrowali i spalili wiele miast²⁶. Spalony został również klasztor, kościół i szpital w Prądniku. Biskup Krakowa Jan Prandota zdecydował o przeniesieniu zakonników do Krakowa²⁷. Tam zainicjowano tzw. koło niewiniątek umieszczone przy wejściu do części kobiecej szpitala, którą opiekowały się siostry duchacki. „Koło niewiniątek” było innowacyjnym urządzeniem, które stanowił obrotowy bęben znajdujący się między oknami, z których jedno znajdowało się od strony ulicy, a drugie – od strony szpitala. Bęben podczas obrotu uruchamiał dzwonek, sygnalizujący pojawienie się pozostawionego przez matkę noworodka.

W 1892 r. kościół Świętego Ducha zburzono wraz z resztą zabudowań (dziś w tym miejscu znajduje się Teatr im. Juliusza Słowackiego). Obecnie istnieje Zakon Sióstr Duchacek w Krakowie, lecz oknem życia w tym mieście opiekują się obecnie nazaretanki²⁸. Do dziś istnieje przy krakowskim kościele Świętego Krzyża klasztor oraz szpital, który pełni taką samą rolę jak szpital w Prądniku. W XX w. w Polsce, na podstawie danych przekazanych przez nazaretanki z Krakowa, okno życia w tym mieście powstało z inicjatywy metropolity ks. Kardynała Stanisława Dziwisza jako realizacja programu duszpasterskiego celem ocalenia każdego poczętego ludzkiego życia. Uruchomieniem okna życia zajął się Wydział Duszpasterstwa Rodzin Archidiecezji Krakowskiej i krakowski Caritas. Zostało ono otwarte 19 marca 2006 r. w Krakowie przy ul. Przybyszewskiego 39 w Domu Samotnej Matki. Dom ten założył Karol Wojtyła, który twierdził, że „stosunek do daru życia jest wykładnikiem i podstawowym sprawdzianem autentycznego stosunku człowieka do Boga i do człowieka, czyli wykładnikiem i sprawdzianem autentycznej religijności i moralności (...)”²⁹. W 1978 r., gdy biskup Karol Wojtyła wyjeżdżał na konklawe, poprosił siostry nazaretanki o zakupienie budynku dla samotnych matek³⁰. Nabyty budynek mieścił się przy ul. Warszawskiej 13 w Krakowie i w tym samym roku rozpoczął swoją działalność, gdzie następnie utworzono wspomniane okno życia. Przez wszystkie lata jego istnienia (wg sióstr nazaretanek) w Krakowie uratowano 25 dzieci. Ostatnie dziecko (dziewczynka) zostało odnalezione 20 listopada 2022 r.³¹ Jak twierdzą siostry, nie rozgłaszają one informacji o podrzuconych dzieciach ze względu na anonimowość.

Pojawienie się dziecka w oknie życia uruchamia procedurę prawną. Osoba, która zauważyła pojawienie się dziecka, przekazuje telefonicznie informację pogotowiu ratunkowemu oraz powiadamia odpowiedni sąd rodzinny. Pogotowie zabiera dziecko do szpitala, gdzie robione są szczegółowe badania, by określić jego stan zdrowia, a odpowiednie

²⁵ 770 lat temu przybył do Krakowa Zakon Ducha Świętego, <https://dzieje.pl/aktualnosci/770-lat-te-mu-przybyl-do-krakowa-zakon-ducha-swietego> (data dostępu: 11.01.2024).

²⁶ A. Dybkowska, J. Żaryn, M. Żaryn, *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, Warszawa 1998, s. 30.

²⁷ O. Bitschnau, *Żywoty Świętych Pańskich na wszystkie dnie roku*, Mikołów-Warszawa 1908, s. 346–347.

²⁸ K. Sokołowski, *Okno życia ma 800 lat*, „Niedziela” 2015, nr 12, s. 16–26.

²⁹ Cyt. za: Jan Paweł II, *Przesłanie obrony życia: 10 ważnych myśli Jana Pawła II*, <https://marsz.info/przeslanie-obrony-zycia-10-waznych-mysli-jana-pawla-ii/> (data dostępu: 11.01.2024).

³⁰ J. Leśniak, S. Sikora, J. Konieczny, *Okno życia. S.O.S. ks. kardynała Karola Wojtyły*, Kraków 2011, s. 4–6.

³¹ Dane przekazane przez siostrę J. Zawieję, nazaretankę z Zakonu Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu w Krakowie.

urzędy wraz z sądem rodzinnym uruchamiają procedury nadania tożsamości. Dziecko trafia do pogotowia opiekuńczego i czeka na adopcję. Obecnie w Polsce istnieje 70 okien życia, zarówno w dużych, jak i w małych miejscowościach. Przeważającą liczbę tych przedsięwzięć opatrzone jest logo polskiego Caritas. Wszystkie nowo powstałe okna zostały skonstruowane na wzór okna z Krakowa i niczym nie różnią się od pierwszego okna na świecie prócz udoskonalenia w elektronice, która alarmuje podczas otwarcia się skrzydeł okienka. Najczęściej okna życia powstają przy kościołach, zgromadzeniach zakonnych i klasztorach, lecz obecnie są one tworzone nawet przez osoby prywatne. Przykładem jest okno życia w Lubawie prowadzone przez Stowarzyszenie im. św. Józefa.

Po krakowskim oknie życia (2007) powstały 3 kolejne: w Łodzi, Rzeszowie i w Starachowicach, a rok później w Częstochowie i w Warszawie. W 2009 r. powstało najwięcej okien życia w następujących miastach: Białystok, Bielsko-Biała, Bydgoszcz, Elk, Gdańsk, Gliwice, Gorzów Wielkopolski, Grudziądz, Kalisz, Katowice, Kielce, Konin, Koszalin, Kutno, Nowy Sącz, Olsztyn, Piekary Śląskie, Piotrków Trybunalski, Płock, Poznań, Radom, Rzeszów, Sandomierz, Sosnowiec, Suwałki, Szczecin, Tarnobrzeg, Tarnów, Toruń, Warszawa, Wrocław, Zamość, Zielona Góra. Ostatnie okno zainicjowano w grudniu 2021 r. w Lublinie przy Lubelskim Hospicjum dla Dzieci im. Małego Księcia³².

Współczesne okna życia w Europie i w USA

Inne państwa europejskie, a także USA również podjęły decyzję o ratowaniu dzieci. W latach 1419–1424 we Florencji przy pl. Santissima Annunziata wzniesiono budowlę w stylu renesansowym według projektu Filippa Brunelleschiego³³. Znajdował się tam Szpital Niewiniątek, nazywany również szpitalem dla podrzutków. Miejsce to stanowiło przytułek dla opuszczonych dzieci, ufundowany przez florencki cech jedwabników i złotników, do którego należał także Brunelleschi. W ścianie tej budowli znajdowało się okno, w którym można było pozostawić narodzone dziecko³⁴. W Prusach pierwsze takie okno otworzono w hamburskim sierocińcu w 1709 r.³⁵ Niemcy podjęli się więc ratowania życia dzieci, przynajmniej w stosunku do inicjatywy rzymskiej, stosunkowo późno. Miejsce to nazwano *Babyklappe* i istniało tylko 5 lat z tego powodu, że rocznie pozostawiano tam ok. 200 noworodków i niemowląt, które – z powodu braku funduszy – trudno było utrzymać. Niemieckie okno życia wyglądało podobnie do okna rzymskiego – miało obrotową deskę, na której pozostawiano niemowlęta. We współczesnych Niemczech pierwsze okno życia założyła w 1999 r. niemiecka pastorka Gabriele Stangl, która zdecydowała się na ten krok po wysłuchaniu dramatycznego zwierzenia pewnej

³² J. Mrozek, O. Homotiuk, O. Koval, *Children's rights protection from legal, pedagogical and psychological perspective*, Elk 2021, s. 394–395.

³³ Szpital Niewiniątek, <https://trek.zone/pl/wlochy/miejsca/69136/szpital-niewiniatek-florencja> (data dostępu: 11.01.2024).

³⁴ Ł. Krywka, R. Eysymontt, *Wrocławski Szpital Niewiniątek – przytułek Bożego Grobu przy ul. Kazimierza Wielkiego 1/ul. Św. Mikołaja 63 we Wrocławiu*, <https://polona.pl/item-view/142a12f9-676f-44b-7-8035-9e191c3c0363?page=0> (data dostępu: 10.03.2024).

³⁵ *Die erste Babyklappe Hamburgs*, <https://www.abendblatt.de/hamburg/article107556769/1709-Die-erste-Babyklappe-Hamburgs.html> (data dostępu: 11.01.2024).

kobiety, która zaszła w ciążę w wyniku gwałtu i zdecydowała się urodzić dziecko³⁶. W 2000 r. nastąpiło otwarcie okna w Hamburgu, mimo twierdzeń Niemieckiego Instytutu do spraw Młodzieży oraz Niemieckiej Rady Etyki, że *Babyklappe* są „wielce dyskusyjne pod względem prawnym i etycznym”³⁷. W Brukseli okno życia utworzono w Evere w 2017 r. Wygląd „włazu dla dziecka” (okna życia) stanowi współczesny odpowiednik obrotowego koła z czasów średniowiecza, który ma umożliwić pozostawienie noworodka w miejscu nie tylko bezpiecznym i ciepłym, ale także nadzorowanym. Urządzenie składa się z klapy i szuflady, w której można zostawić dziecko. Jednocześnie wysyłany jest sygnał do organizacji, która je zainstalowała. Od 2000 r. przez antwerpijską organizację *Moeders voor Moeders* (Matki dla Matek) klapka dla niemowląt została użyta 18 razy³⁸.

Powstanie okien życia na Wschodzie

Za wschodnią granicą naszego kraju pierwsze okno powstało we Lwowie w 2009 r. przy Lwowskim Państwowym Centrum Prenatalnym, którego dyrektorem jest dr Larysa Janiów³⁹. Już w tym samym roku w oknie tym pozostawiono chłopca, którego przekazano do adopcji. Kolejne okno życia utworzono w 2009 r. we Lwowie w Szpitalu Miejskim. Na Ukrainie pozostawienie dziecka w oknie życia nie powoduje konsekwencji prawnych. Zgodnie z art. 209 kodeksu rodzinnego Ukrainy dziecko, które matka pozostawi w szpitalu, a także to nieprzyjęte przez rodziców lub bliskich, może być adoptowane, gdy ukończy 2 miesiące. Natomiast dziecko porzucone lub znalezione może zostać adoptowane po 2 miesiącach od odnalezienia⁴⁰. Tak jak w Polsce do upływu tego czasu matka może je odebrać. Do większej troski o porzucane dzieci zachęciły lwowian polskie i czeskie inicjatywy na rzecz najmłodszych. Ukraińskie organizacje pro-life nagłaśniają w mediach istnienie okien życia, by kobiety w tragicznej sytuacji życiowej wiedziały, gdzie mogą szukać pomocy⁴¹.

„Kołysanka nadziei” to rosyjska organizacja prowadzona przez Olgę Kotową, która przygotowuje takie miejsca dla nowo narodzonych porzuconych dzieci. Pierwsze takie okno powstało w Jekaterynburgu na Uralu w 2011 r. Do tej pory uratowano już kilkadziesiąt dzieci, niektóre wróciły do rodziców, mimo ich pierwotnych decyzji o odrzuceniu dziecka⁴².

³⁶H. Prondziona, *Okno życie w Polsce i na świecie*, <https://www.gosc.pl/doc/2772858.Okna-zycia-w-Polsce-i-na-swiecie> (data dostępu: 22.12.2023).

³⁷Instytucje te zalecają zlikwidowanie okien i wzmocnienie instytucji wspierających matki. Zob. *Die erste Babyklappe...*

³⁸A. Hope, *Baby hatch reinstated in Brussels after three-year dispute*, <https://www.brusselstimes.com/brussels-2/130522/baby-hatch-reinstated-in-brussels-after-three-year-dispute/> (data dostępu: 28.01.2024).

³⁹*We Lwowie powstanie pierwsze „okno życia”*, <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-we-lwowie-powstanie-pierwsze-okno-zycia,nId,857777> (data dostępu: 28.01.2024).

⁴⁰Kodeks rodzinny Ukrainy, dokument 2947-III.

⁴¹*Drugie okno życia we Lwowie*, http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2009/12/26/ukraina_drukuj_okno_zycia_we_lwowie/pol-345031/ (data dostępu: 22.12.2023).

⁴²*Pierwsze okno życia na Uralu*, <https://m.niedziela.pl/arttykul/8395> (data dostępu: 22.12.2023).

Instytucje ratujące życie dziecka w USA

Także i za oceanem funkcjonują okna życia. W USA we franciszkańskim szpitalu Hammond w amerykańskim stanie Indiana powstało pierwsze okno życia. Już po miesiącu istnienia tego miejsca została odnaleziona tam dziewczynka. Pomysłodawczynią i koordynatorką projektu sieci okien życia w stanie Indiana jest Monica Kelsey – kobieta adoptowana jako dziecko. Inspirację zaczerpnęła z Cape Town w RPA, gdzie podobne rozwiązania bardzo dobrze funkcjonowały. Okna życia działają tylko w stanach Ohio, Indiana, Arkansas, Arizona; niektóre z nich mają nazwy „skrytek” dla niemowląt. Przepisy na terenie Indiany, będące stanową wersją ogólnokrajowego prawa „Bezpieczna przystań”, pozwalają rodzicom na pozostawienie niemowlęcia w szpitalu, na posterunku policji czy w jednostce straży pożarnej bez żadnych konsekwencji prawnych. W różnych stanach istnieją jednak ograniczenia wiekowe. W niektórych stanach pozostawiane dziecko nie może mieć więcej niż 3 dni, w innych maksymalny wiek dziecka to 90 dni (Nowy Meksyk) lub rok (Północna Dakota)⁴³.

Okna życia w średniowieczu i współcześnie – warunki techniczne, procedury postępowania

Średniowieczna konstrukcja, zwana kołem niewiniątek, stała się pierwowzorem współczesnego okna życia. Obecne mają one wmontowane sygnalizatory elektroniczne, które bezpośrednio po jego otwarciu, w sposób dyskretny, zgłaszają potrzebę kontroli osoby nadzorującej okno. Pomieszczenie to jest bezpieczne dla dziecka, wygodne, wentylowane oraz odpowiednio ogrzewane. Wszystkie okna życia w Polsce mają podobny wygląd. W 2018 r. w Stowarzyszeniu im. św. Józefa w Lubawie założono okno życia, które ma następujący wygląd: po dwóch stronach ściany znajdują się okna a w środku miejsce na pojemnik, kosz przeznaczony na umieszczenie dziecka. Kosz, zwany gniazdkiem, jest wyścielony becikiem, kołderką bądź innym miękkim materiałem w celu zapewnienia wygody dziecku. W koszu znajduje się informacja dla matki dziecka⁴⁴. Drzwi okna mają wmontowany czujnik, który podczas otworzenia okna życia uruchamia się i po kilku minutach daje sygnał osobie nadzorującej. Ten czas jest przeznaczony dla matki bądź osoby pozostawiającej dziecko na zachowanie anonimowości⁴⁵. Całość dokonuje się według poniższej procedury⁴⁶:

⁴³ *Okna życia w USA ratują niemowlęta*, <https://www.ekai.pl/okna-zycia-w-usa-ratuja-niemowleta/> (data dostępu: 22.12.2023).

⁴⁴ Przykład listu znajdującego się w oknie życia przy Zgromadzeniu Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Kartuzach przy ul. Gdańskiej 12: „»List do matki« niewiadomego pochodzenia. Mamo!!! Zostawiłaś dziecko w bezpiecznym miejscu. Chcemy, abyś wiedziała też, że nawet jeśli podjęłaś niełatwą decyzję o oddaniu dziecka, masz prawo ją zmienić w ciągu 6 miesięcy. Wystarczy zgłosić się do sióstr szarytek, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie lub Kuratorskiego Centrum Caritas (poniżej wszystkie dane adresowe). Wiemy, że decyzja o pozostawieniu dziecka nie jest łatwa. Jednak prosimy jeszcze, abyś zdecydowała się podać jego datę urodzin i nadać maleństwu imię. Przekaż te dane którejkolwiek z podanych niżej instytucji, to będzie Twój dar dla Twojego dziecka. Siostry Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo”.

⁴⁵ Rozwiązanie techniczne w oknie życia przy Stowarzyszeniu im. św. Józefa w Lubawie; opis istniejącego okna życia.

⁴⁶ Procedura pozyskana z Zakonu Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Kartuzach przy ul. Gdańskiej 12 w 2018 r. Zakon sióstr Miłosierdzia otrzymał ją od innej instytucji prowadzącej okno życia.

Po włączeniu się sygnału osoba dyżurująca, zabierając ze sobą aparat telefoniczny, schodzi do pomieszczenia, gdzie znajduje się okno życia. Jeżeli w oknie jest niemowlę – zapamiętując godzinę – wyjmuje „gniazdko” z dzieckiem z okna i kładzie na stole do przejrzenia. Dzwoni pod numer alarmowy pogotowia ratunkowego (112), zgłaszając potrzebę przybycia karetki ze sprzętem do ratowania noworodków i przedstawia pobieżną ocenę stanu zdrowia dziecka. Następnie, obserwując stan zdrowia dziecka, informuje inną osobę aby umożliwiła ratownikom pogotowia wejście do budynku i dojście do dziecka. Po wejściu grupy ratunkowej przekazuje dziecko służbom medycznym, które odwożą je na Oddział Noworodków i Wcześnieaków do szpitala. Powiadamia o fakcie pozostawienia dziecka w oknie życia: Policję (997) w celu stwierdzenia, że dziecko zostało pozostawione w bezpiecznych warunkach; Wydziału Rodzinnego Sądu Rejonowego, w możliwie najszybszym terminie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. W dzienniku okna życia zapisuje dokładną godzinę otwarcia okna, płeć dziecka, pobieżnie oceniony wygląd, ubiór, godzinę przyjazdu karetki i przejęcia dziecka przez ratowników oraz opisuje podjęte działania oraz ewentualne pozostawione informacje o dziecku oraz fakt zabrania bądź niezabrania koperty z listem do matki dziecka⁴⁷.

W Polsce wszystkie kwestie związane z montażem okien życia i procedury są podobne, gdyż każda instytucja tworząca okno życia wzoruje się na poprzednich już istniejących.

Podsumowanie

Najważniejszym aspektem istnienia okien życia jest ratowanie życia dziecka. Podsumowując, autorka stwierdza, że to, co jest ratunkiem dla istnienia ludzkiego, jest dobre. Potwierdzeniem tych słów jest odnalezienie 30 kwietnia 2024 r. w oknie życia w Borowej Wsi w województwie śląskim dziewczynki, przy której odnaleziono list wskazujący na dramat matki pozostawiającej swoje dziecko⁴⁸. Rozważania dotyczące tematyki okien życia autorka pragnie zakończyć słowami, że dziecko jest darem dla świata, wystarczy tylko podjąć jedną właściwą decyzję, a jest nią wybór najwyższej wartości, czyli życia.

⁴⁷Procedura postępowania w przypadku znalezienia dziecka w oknie życia w domu sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo w Kartuzach (źródło pozyskane od sióstr ww. zakonu).

⁴⁸M. Pałka, *Kolejne dziecko w oknie życia. Znaleziono przy nim coś niezwykłego*, <https://lelum.pl/kolejne-dziecko-w-oknie-zycia-znaleziono-przy-nim-cos-niezwyklego-mp-cta-020524> (data dostępu: 9.05.2024).

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bitschnau O., *Żywoty Świętych Pańskich na wszystkie dnie roku*, Mikołów–Warszawa 1908.
- Dybkowska A., Żaryn J., Żaryn M., *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, Warszawa 1998.
- Finkelhor D., *Intoduction*, [w:] J.E.B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C.T. Hendrix, C. Jenny, T.A. Reid (red.), *The APSAC handbook on child maltreatment*, second edition, London–New Delhi 2002.
- Glemp J., *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1997.
- Indulski J., Kleczkowski W., Lwowski J., *Organizacja ochrony zdrowia*, Warszawa 1978.
- Jarema M., *Zaburzenia psychiczne w schorzeniach somatycznych, diagnozowanie i leczenie*, Warszawa 2021.
- Krajewska B., *Okna życia w systemie opieki nad dziećmi*, Warszawa 2015.
- Leśniak J., Sikora S., Konieczny J., *Okno życia. S.O.S. ks. kardynała Karola Wojtyły*, Kraków 2011.
- Łoziński B., *Leksykon zakonów w Polsce. Informator o życiu konsekrowanym*, Warszawa 1998.
- Mrozek J., Homotiuk O., Koval O., *Children's rights protection from legal, pedagogical and psychological perspective*, Ełk 2021.
- Niewęglowski J., *Antypedagogika wobec pedagogiki*, „Seminare – Poszukiwania Naukowe” 1995, t. 11.
- Sokołowski K., *Okno życia ma 800 lat*, „Niedziela” 2015, nr 12.
- Żok A., Rzymska I., *Problem okien życia – analiza etyczno-prawna*, „Poznańskie Zeszyty Humanistyczne” 2015, nr 25.
- Żołądz-Strzelczyk D., *Dziecko w dawnej Polsce*, Poznań 2006.

Akty prawne

- Kodeks rodzinny Ukrainy, dokument 2947-III.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr. 78, poz. 483 ze zm.).
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz.U. z 1991 r., Nr 120, poz. 526).
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2024 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. z 2000 r., Nr 6, poz. 69).

Źródła internetowe

- 770 lat temu przybył do Krakowa Zakon Ducha Świętego, <https://dzieje.pl/aktualnosci/770-lat-temu-przybyl-do-krakowa-zakon-ducha-swietego>.

- Biskupi krakowscy: Iwo Odrowąż*, <https://diecezja.pl/biskupi-krakowscy/iwo-odrowaz-1218-1229/>.
- Die erste Babyklappe Hamburgs*, <https://www.abendblatt.de/hamburg/article107556769/1709-Die-erste-Babyklappe-Hamburgs.html>.
- Drugie okno życia we Lwowie*, http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2009/12/26/ukraina_drugie_okno_zycia_we_lwowie/pol-345031/.
- Dwulatek w oknie życia w Bydgoszczy. Na szyi miał karteczkę...*, <https://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/bydgoszcz-prawie-dwuletni-chlopiec-pozostawiony-w-oknie-zycia/1hxbw5/>.
- Dwumiesięczna dziewczynka i półtoraroczny chłopiec znalezieni w oknie życia w Olsztynie*, <https://gazetaolsztynska.pl/olsztyn/471454,Dwumiesieczna-dziewczynka-i-poltoraroczny-chlopiec-znalezieni-w-oknie-zycia-w-Olsztynie.html/>.
- Fijałkowska A., *Pakt z diabłem, czyli rzecz o „Operacji Kondor”*, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=810436>.
- Hope A., *Baby hatch reinstated in Brussels after three-year dispute*, <https://www.brusselstimes.com/brussels-2/130522/baby-hatch-reinstated-in-brussels-after-three-year-dispute/>.
- Krywka Ł., Eysymontt R., *Wrocławski Szpital Niewiniątek – przytułek Bożego Grobu przy ul. Kazimierza Wielkiego 1/ul. Św. Mikołaja 63 we Wrocławiu*, <https://polona.pl/item-view/142a12f9-676f-44b7-8035-9e191c3c0363?page=0>.
- Los dzieci w Auschwitz*, <https://www.auschwitz.org/los-dzieci-w-auschwitz/>.
- Nocuń K., *Tabletka „dzień po” w aptece. Ani usługa, ani świadczenie*, <https://www.prawo.pl/zdrowie/tabletki-dzien-po-zasady-od-1-maja,526732.html>.
- Okna życia w USA ratują niemowlęta*, <https://www.ekai.pl/okna-zycia-w-usa-ratuja-niemowleta/>.
- Okna życia*, <https://caritas.pl/projekty/okna-zycia/>.
- Opelacz J., *Makabryczny sen Innocentego III, czyli skąd się wzięły okna życia*, <https://pl.aleteia.org/2018/05/11/makabryczny-sen-innocentego-iii-czyli-skad-sie-wziely-okna-zycia/>.
- Pałka M., *Kolejne dziecko w oknie życia. Znaleziono przy nim coś niezwykłego*, <https://lelum.pl/kolejne-dziecko-w-oknie-zycia-znaleziono-przy-nim-cos-niezwyklego-mp-kt-a-020524>.
- Pierwsze okno życia na Uralu*, <https://m.niedziela.pl/arttykul/8395>.
- Procner M., *Średniowieczne okno życia*, <https://ciekawostkihistoryczne.pl/2022/03/30/sredniowieczne-okno-zycia/>.
- Przesłanie obrony życia: 10 ważnych myśli Jana Pawła II*, <https://marsz.info/przeslanie-obrony-zycia-10-waznych-mysli-jana-pawla-ii/>.
- Przondziona H., *Okno życie w Polsce i na świecie*, <https://www.gosc.pl/doc/2772858.Okna-zycia-w-Polsce-i-na-swiecie>.
- Szpital Niewiniątek*, <https://trek.zone/pl/wlochy/miejsca/69136/szpital-niewiniatek-florencja>.
- We Lwowie powstanie pierwsze „okno życia”*, <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-we-lwowie-powstanie-pierwsze-okno-zycia,nId,857777>.

Wrocław. *Kilkumiesięczna dziewczynka w oknie życia*, <https://tvn24.pl/wroclaw/wroclaw-kilkumiesieczna-dziewczynka-w-oknie-zycia-siostry-nadaly-jej-imie-klau-dia-5553710>.

The essence and origin of windows of life – selected aspects of their role and functioning

Summary

The article discusses the essence and origins of the institution of the “window of life” in Poland, Europe and the USA. The following issues were analyzed in the paper: the history of the emergence of the idea of windows of life in Poland, Europe and the USA, Italy as the cradle of the idea of windows of life, methods of operation and shaping of the institution of windows of life, form, shape and operation of windows of life. The institution of windows of life is controversial in Polish society. This institution is not regulated in Poland in terms of law, and there are no regulations in terms of technology either. Despite the lack of these aspects, windows of life exist and are accepted by society. Windows of life were created in the 13th century in Italy. This story is associated with the dream of Pope Innocent III. Institutions that run windows of life are primarily religious congregations, hospitals, hospices. They took on the shape and form of the first window of life created in Italy.

Keywords: child, mother, infant, windows of life, Polish, family, parent, sisters, hospital, life